

ТОЧКА БЕЗЗБИТКОВОСТІ ЯК КЛЮЧОВИЙ ПОКАЗНИК ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Вінницький національний технічний університет

Анотація: У роботі розглянуто точку беззбитковості як важливий показник фінансової стійкості підприємства. Висвітлено її економічну сутність, значення для оцінки ефективності діяльності та прийняття управлінських рішень. Подано методику розрахунку на основі поділу витрат на постійні та змінні. Обґрунтовано практичне значення аналізу беззбитковості в умовах економічної нестабільності.

Ключові слова: точка беззбитковості, фінансова стійкість, витрати, маржинальний дохід, прибуток.

Abstract: The paper considers the break-even point as an important indicator of an enterprise's financial stability. Its economic essence, role in performance evaluation, and managerial decision-making are highlighted. The calculation method based on fixed and variable costs is presented. The practical importance of break-even analysis under economic instability is substantiated.

Keywords: break-even point, financial stability, costs, contribution margin, profit.

Вступ

У сучасних умовах функціонування ринкової економіки діяльність підприємств відбувається в середовищі підвищеної невизначеності, що зумовлена динамічними змінами кон'юнктури ринку, посиленням конкурентної боротьби, нестабільністю платоспроможного попиту, а також впливом макроекономічних та інституційних факторів. За таких обставин особливої актуальності набуває необхідність застосування ефективних інструментів фінансово-економічного аналізу, які дозволяють своєчасно оцінювати результати господарської діяльності та приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Раціональне управління підприємством неможливе без чіткого розуміння співвідношення між доходами та витратами, а також без визначення критичних меж фінансової діяльності. Одним із ключових показників, що використовується для аналізу взаємозв'язку між витратами, обсягом виробництва та фінансовими результатами, є точка беззбитковості. Даний показник дозволяє визначити мінімальний обсяг виробництва або реалізації продукції, за якого підприємство здатне повністю покрити всі свої витрати, не зазнаючи збитків.

Аналіз точки беззбитковості має важливе значення не лише для оцінки поточного фінансового стану підприємства, а й для стратегічного планування, прогнозування прибутковості, формування цінової політики та визначення рівня фінансових ризиків. В умовах економічної нестабільності та обмеженості фінансових ресурсів дослідження беззбитковості діяльності підприємства стає необхідною складовою системи фінансового управління та контролю.

Результати дослідження

Точка беззбитковості являє собою такий рівень обсягу виробництва або реалізації продукції, при якому сукупні доходи підприємства дорівнюють сукупним витратам, а фінансовий результат діяльності дорівнює нулю. Досягнення цього рівня означає, що підприємство функціонує без збитків, однак ще не формує прибутку. Таким чином, точка беззбитковості відображає мінімально допустимий рівень господарської активності, необхідний для забезпечення самофінансування.

Економічна сутність точки беззбитковості полягає у визначенні критичної межі між збитковою та прибутковою діяльністю підприємства. До моменту досягнення цього показника підприємство зазнає фінансових витрат, оскільки виручка від реалізації не покриває понесені витрати. Після перевищення

точки беззбитковості кожна додаткова одиниця реалізованої продукції формує позитивний фінансовий результат, що сприяє зростанню прибутку та підвищенню рентабельності діяльності.

Економічне значення точки беззбитковості проявляється у тому, що вона:

- визначає мінімальний обсяг реалізації, необхідний для покриття всіх витрат підприємства;
- дозволяє оцінити рівень підприємницького та фінансового ризику;
- слугує базою для аналізу співвідношення «витрати – обсяг – прибуток»;
- використовується при формуванні цінової, виробничої та збутової політики;
- є важливим орієнтиром у процесі стратегічного та оперативного планування.

Зниження рівня точки беззбитковості свідчить про підвищення фінансової стійкості підприємства,

оскільки воно здатне покривати свої витрати навіть за умов скорочення обсягів реалізації. Високий рівень точки беззбитковості, навпаки, свідчить про підвищену залежність підприємства від коливань ринкового попиту та зростання фінансових ризиків.

Для проведення аналізу беззбитковості всі витрати підприємства класифікують на постійні та змінні. Такий поділ є необхідним для визначення впливу обсягу виробництва на загальну суму витрат і фінансовий результат. Постійні витрати не залежать від рівня виробництва в короткостроковому періоді та включають витрати на оренду виробничих приміщень, оплату праці управлінського персоналу, амортизаційні відрахування, адміністративні та управлінські витрати.

Змінні витрати змінюються відповідно до обсягу виробництва або реалізації продукції. До них належать витрати на сировину та матеріали, паливо, енергію, оплату праці виробничих працівників, а також інші витрати, безпосередньо пов'язані з виготовленням продукції.

Класична формула розрахунку точки беззбитковості в натуральному вираженні має вигляд:

$$Q_0 = FC / (P - VC),$$

де Q_0 — обсяг реалізації в натуральних одиницях, необхідний для досягнення беззбитковості; FC —сума постійних витрат;

P — ціна одиниці продукції;

VC — змінні витрати на одиницю продукції.

Дана формула дозволяє визначити мінімальну кількість продукції, яку підприємство повинно реалізувати для повного покриття витрат. Важливим показником у цьому контексті є маржинальний дохід, який визначається як різниця між виручкою від реалізації та змінними витратами.

У грошовому вираженні точка беззбитковості розраховується за формулою: $BEP = FC / \text{Маржинальний дохід} \times 100 \%$.

Маржинальний дохід відображає внесок кожної одиниці продукції у покриття постійних витрат та формування прибутку. Аналіз маржинального доходу дозволяє оцінити ефективність асортиментної політики підприємства та обґрунтувати управлінські рішення щодо зміни структури виробництва.

Аналіз беззбитковості має важливе практичне значення для фінансового управління підприємством, оскільки дає можливість комплексно оцінити рівень його фінансової безпеки. На основі результатів такого аналізу можна визначити запас фінансової стійкості, тобто різницю між фактичним обсягом реалізації та точкою беззбитковості. Чим більшим є цей запас, тим нижчим є ризик виникнення збитків.

Крім того, аналіз беззбитковості дозволяє моделювати вплив змін ціни продукції, структури витрат та обсягу реалізації на фінансові результати діяльності. Це є особливо важливим у процесі прийняття інвестиційних рішень, планування розширення виробництва або впровадження нових видів продукції.

Зростання постійних витрат призводить до підвищення точки беззбитковості та, відповідно, до зростання фінансових ризиків. Водночас оптимізація змінних витрат,

підвищення продуктивності праці, впровадження інноваційних технологій та раціональне ціноутворення сприяють зниженню точки беззбитковості й підвищенню загальної ефективності діяльності підприємства.

Висновки

Точка беззбитковості є одним із ключових показників фінансово-економічного аналізу, що дозволяє визначити критичний обсяг реалізації, необхідний для повного покриття витрат підприємства. Її використання сприяє підвищенню обґрунтованості управлінських рішень, оптимізації витрат, зниженню фінансових ризиків та забезпеченню стабільного розвитку підприємства.

В умовах економічної нестабільності та посилення конкурентної боротьби аналіз беззбитковості набуває особливої актуальності, оскільки дозволяє своєчасно виявляти проблемні аспекти фінансової діяльності та формувати ефективну стратегію управління. Таким чином, дослідження точки беззбитковості є невід'ємною складовою системи фінансового управління сучасного підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бланк І. О. **Фінансовий менеджмент** : навч. посіб. – К. : Ніка-Центр, 2019. – 528 с.
2. Поддєрьогін А. М. **Фінанси підприємств** : підручник. – К. : КНЕУ, 2018. – 571 с.
3. Савицька Г. В. **Економічний аналіз діяльності підприємства** : навч. посіб. – К. : Знання, 2020. – 654 с.
4. Крамаренко Г. О. **Фінансовий аналіз** : підручник. – К. : Центр учбової літератури, 2019. – 352 с.
5. Голов С. Ф. **Управлінський облік** : підручник. – К. : Лібра, 2018. – 432 с.

Руда Лілія Петрівна - к.е.н, доцент кафедри Фінансів та інноваційного менеджменту, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, email: rudalist_ok@ukr.net

Пищикова Аріна Олександрівна – студент групи 2МР-236, Факультет менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: arinapish321@gmail.com

Ruda Liliia - PhD, Assistant Professor of the department of Finances and innovative management, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, email: rudalist_ok@ukr.net

Pyshchykova Arina Oleksandrivna — student of group 2MP-236, The Faculty of Management and Information Security, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: arinapish321@gmail.com